

Λαϊκοί πρακτικοί οργανοπαίχτες περιοχής Νεοχωρίου Καρδίτσας

Αριστομένη Καλυβιώτη

Α. Εισαγωγή

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι στους λαϊκούς πρακτικούς οργανοπαίχτες οφείλεται -κατά κύριο λόγο- η διάσωση της μουσικής μας παράδοσης. Πολλά παραδοσιακά τραγούδια θα είχαν ξεχαστεί αν δεν τα συντηρούσαν, στη μνήμη των κατοίκων κάθε περιοχής, οι λαϊκοί πρακτικοί οργανοπαίχτες. Η διάσωση μάλιστα των οργανικών σκοπών οφείλεται αποκλειστικά σ' αυτούς.

Στο κείμενο που ακολουθεί γίνεται μια απόπειρα καταγραφής των λαϊκών πρακτικών οργανοπαίχτων της περιοχής Νεοχωρίου Καρδίτσας.

Η περιοχή αυτή που βρίσκεται στον ορεινό όγκο των Αγράφων, παλιότερα ήταν δύσβατη και η επικοινωνία της με την Καρδίτσα δύσκολη. Εκεί μάλιστα, στο οροπέδιο της Νευρόπολης, λειτούργησε κατά την διάρκεια της κατοχής το μοναδικό αντάρτικο αεροδρόμιο.

Σήμερα, μετά την δημιουργία της τεχνητής λίμνης Πλαστήρα και τον κατακλυσμό με νερό του οροπέδιου, η περιοχή βρέθηκε στο δυτικό μέρος της λίμνης. Με την ανάπτυξη, τα τελευταία χρόνια του οδικού δικτύου, η πρόσβαση εκεί είναι πολύ εύκολη.

Δύο μεγάλες οικογένειες οργανοπαίχτων κυριαρχούν, ακόμα και σήμερα, στην περιοχή: Οι οικογένειες Ζώτου και Κρομμύδα. Όλοι τους θα παρουσιαστούν παρακάτω, μαζί με του υπόλοιπους οργανοπαίχτες που καταγράψαμε.

Εδώ πρέπει να προσθέσουμε ότι στην περιοχή δεν είχαν δραστηριότητα μόνο τοπικοί οργανοπαίχτες. Τακτικότετα έπαιζαν και άλλοι από κοντινά μέρη, όπως από το Μουζάκι, την Αργιθέα και την Ευρυτανία. Προπολεμικά μάλιστα, αν κάποιος μερακλής κάτοικος της περιοχής είχε γάμο, τότε καλούσε κάποια "φίρμα" από Καρδίτσα ή Τρίκαλα. Για παράδειγμα τον Ν. Καρακώστα ή τον Θ. Λαβίδα. Αυτό όμως γινόταν σπάνια, κυρίως λόγω του ορεινού και δυσπρόσιτου της περιοχής.

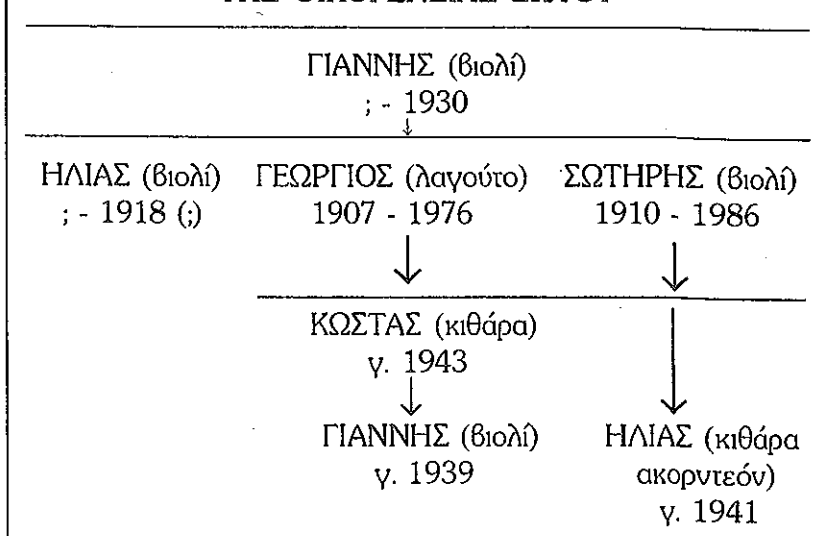
Αλλά και οι ντόπιοι οργανοπαίχτες παίζανε στις γύρω περιοχές. Φθάνανε μάλιστα σε κοντινά χωριά του κάμπου, ακόμα και στην Καρδίτσα. Αυτό βέβαια σήμερα έγινε κανόνας, αφ' ενός λόγω της ευκολίας μετακίνησης και αφ' ετέρου γιατί οι σημερινοί ενεργειακοί οργανοπαίχτες της περιοχής έχουν εγκατασταθεί μόνιμα στην Καρδίτσα.

Β. Οικογένεια Ζώτου

Ο παλαιότερος μουσικός της οικογένειας Ζώτου είναι ο Πάννης Ζώτος. Γονείς του ήταν ο Γεώργιος και η Ευφροσύνη. Γεννήθηκε το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα στην Κρυσταλλοπηγή (Κάνισκο) Θεσπρωτίας. Στις αρχές του 20ού αιώνα εγκαταστάθηκε στο Νεοχώρι. Η γυναίκα του Μαρία καταγόταν κι' αυτή απ' την Ήπειρο. Δεν γνωρίζουμε αν ο πατέρας του ήταν μουσικός. Με το επίθετο Ζώτος υπήρχαν (και υπάρχουν ακόμα) και άλλοι οργανοπαίχτες από την Ήπειρο. Δεν είναι γνωστό όμως αν υπήρχε κάποια συγγενική σχέση με τους Ζωταίους του Νεοχωρίου.

Ο Πάννης Ζώτος έπαιζε βιολί. Έζησε συνέχεια στο Νεοχώρι, όπου και πέθανε στο τέλος της δεκαετίας του 1920. Συγκεκριμένα σκοτώθηκε σε γάμο από τυχαίο πυροβολισμό πιστολιού. Είχε δύο αδέρφια μουσικούς, τον Γρηγόρη και τον Νικόλαο.

ΤΟ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΖΩΤΟΥ

- Σπάνια φωτογράφιση σαρακατσαναίικου γάμου στην Νιάλα των Αγραφών, γύρω στο 1925. Δεξιά διακρίνεται το φλάμπουρο. Ο ιερέας που βρίσκεται δίπλα είναι ο Παπαγιώργης Παπαγεωργίου από το χωριό 'Αγγραφα. Μπροστά καθιστοί οι οργανοπαίχτες. Από αριστερά διακρίνονται: Ζώτος Γιάννης βιολί, δίπλα του ο γιός του Σωτήρης σχεδόν παιδάκι, τρίτος με το ντέφι ο Δημήτρης Παναγιωτάκης από τα 'Αγγραφα (φωτογραφία Νικ. Τσούτσου από το αρχείο Δημ. Τσούτσου).

Ο **Γρηγόρης Ζώτος** γεννήθηκε κι' αυτός στην Κρυσταλλοπηγή Θεσπρωτίας, στις 18 Ιανουαρίου 1892. 'Αγνωστο αν εγκαταστάθηκε ταυτόχρονα με τον αδελφό του στην περιοχή Νεοχωρίου. 'Επαιζε βιολί. Πέθανε, στις 3 Νοεμβρίου 1962, στα Καλύβια Πεζούλας, όπου είχε παντρευτεί. Από τους απογόνους του δεν είναι κανένας μουσικός.

Ο άλλος αδελφός του Γιάννη, ο **Νικόλαος Ζώτος**, γεννήθηκε κι' αυτός στην Κρυσταλλοπηγή. 'Επαιζε κλαρίνο. Δεν έχουμε πολλές πληροφορίες γι' αυτόν. Σύμφωνα με όσα θυμούνται συγγενείς του πήγε στην Αμερική, όπου δούλεψε σαν οργανοπαίχτης. 'Όταν γύρισε παντρεύτηκε και έζησε στην περιοχή της Δρακότρυπας Καρδίτσας, όπου και πέθανε άγνωστο πότε. Δεν άφησε απογόνους.

Ο Γιάννης Ζώτος είχε τρία παιδιά μουσικούς: Τον Ηλία, τον Γιώργο και τον Σωτήρη. 'Όλοι τους έζησαν στην περιοχή Νεοχωρίου.

Ο **Ηλίας Ζώτος**, που έπαιζε βιολί, δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς γεννήθηκε, ούτε αν γεννήθηκε στην Κρυσταλλοπηγή ή στο Νεοχώρι. Σκοτώθηκε στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο χωρίς ν' αφήσει απογόνους.

Το δεύτερο παιδί του Γιάννη, ο **Γιώργος Ζώτος**, γεννήθηκε στο Νεοχώρι στις 5 Ιουλίου 1907. 'Επαι-

ζε λαγούτο. Πέθανε στις 22 Αυγούστου 1976.

Παιδί του Γιώργου είναι ο **Κώστας Ζώτος**, που γεννήθηκε το 1943 και ζει στην Καρδίτσα. Τραγουδάει και παίζει επαγγελματικά κιθάρα σε δημοτικά συγκροτήματα.

Το τρίτο παιδί του Γιάννη, ο **Σωτήρης Ζώτος**, γεννήθηκε στο Νεοχώρι στις 8 Σεπτεμβρίου 1910. 'Επαιζε βιολί. Παντρεύτηκε την Ευτυχία Κρομμύδα, αδελφή των ομόνυμων οργανοπαίχτων της περιοχής. Πέθανε στις 26 Φεβρουαρίου 1986.

Ο Σωτήρης Ζώτος είχε δύο παιδιά μουσικούς: Τον Γιάννη και τον Ηλία.

Ο **Γιάννης Ζώτος** γεννήθηκε το 1939, ζει στην Καρδίτσα και παίζει βιολί επαγγελματικά.

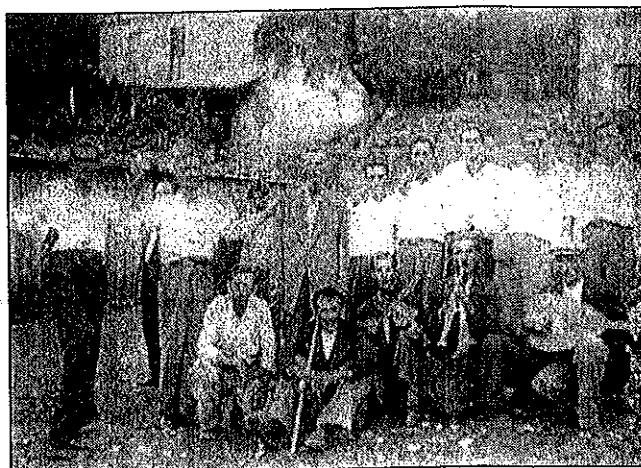
Ο **Ηλίας Ζώτος** γεννήθηκε το 1941, ζει στην Καρδίτσα και παίζει, επίσης επαγγελματικά, κιθάρα, ακορντεόν και αρμόνιο. Την περίοδο 1968 - 1975 πήγε στην Αυστραλία, όπου έπαιζε σε ελληνικές ορχήστρες.

Γ. Οικογένεια Κρομμύδα

Στην οικογένεια Κρομμύδα έχουμε τρεις αδελφούς μουσικούς: Τον Στέλιο, τον Χρήστο και τον Σωκράτη. Πατέρας τους ήταν ο Παναγιώτης Κρομμύ-

- Πατινάδα γάμου στο Μορφοβούνι Καρδίτσας, στη δεκαετία του 1960. Διακρίνονται οι οργανοπαίχτες: Αποστολακούλης Ηλίας βιολί, Αργυρίου Ευάγγελος κλαρίνο και πίσω ο Ψάρρας Γιώργος με το σαντούρι.

- Γλέντι στο Νεοχώρι Καρδίτσας γύρω στο 1960. Διακρίνονται από αριστερά: Τσίτρας Γιάννης βιολί, Αγραγιάννης Δημήτριος κλαρίνο, Κρομμύδας Χρήστος λαγούτο.

- Ο Ηλίας Ιωάννη Ζώτος με τη μητέρα του, γύρω στο 1910.

- Στου "Κόκκινου" στην Νέα Αγκιάλο Βόλου το 1983. Γιάννης Ζώτος βιολί, Ρίζος Δημήτρης -από Πουρνάρι Δομοκού- τραγούδι, Τσίτρας Αντώνης κιθάρα.

μύδας που δεν ήταν μουσικός.

Ο **Στέλιος Κρομμύδας** γεννήθηκε στο Νεοχώρι το 1917. Άρχισε να παίζει βιολί από 13 ετών. Σταμάτησε να παίζει το 1980. Ζει ακόμα στο Νεοχώρι.

Ο γιός του **Κώστας Κρομμύδας** που γεννήθηκε το 1949, ζει σήμερα στην Καρδίτσα και ασχολείται επαγγελματικά με την κιθάρα και το τραγούδι.

Ο **Χρήστος Κρομμύδας** γεννήθηκε το 1900 στο Νεοχώρι, όπου και πέθανε το 1968. Έπαιζε λαγούτο.

Ο **Σωκράτης Κρομμύδας** γεννήθηκε το 1923 στο Νεοχώρι. Άρχισε να παίζει βιολί σε ηλικία 12 ετών. Ήταν αυτοδίδακτος. Πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση, διασκεδάζοντας πολλές φορές τους αντάρτες της περιοχής Αγράφων με το βιολί του. Αναμείχθηκε στο Εμφύλιο και το 1949 έφυγε πρόσφυγας στην Τασκένδη της τότε Σοβιετικής Ένω-

σης. Εκεί σπούδασε μουσική. Έπαιζε επίσης σ' ένα ελληνικό συγκρότημα, που εκτός από τον ίδιο αποτελούνταν από τους: Ρίζο Αγγελή (από τη Λάρισα) κλαρίνο, Σκούτσο Κωνσταντίνο (από την Αργαλαστή Μαγνησίας) ακορντέόν και Ρακιντζή Αθανάσιο (από την Νιγρίτα) κιθάρα. Γρήγορα καταξιώθηκε σαν μουσικός και έφτασε να παίζει δεύτερο βιολί στη συμφωνική ορχήστρα της Τασκένδης. Το 1963 επέστρεψε στην Ελλάδα. Για δύο περίπου χρόνια έμεινε στο Νεοχώρι. Κατόπιν εγκαταστάθηκε στη Αθήνα. Αν και σπουδαγμένος μουσικός, δεν κατάφερε να βρει μόνιμη δουλειά. Έτσι, άρχισε να παίζει σε δημοτικές ορχήστρες, γάμους, πανηγύρια κ.λπ.

"Ξανάρχισα πάλι την Καραγκούνα", μου είπε χαρακτηριστικά ο ίδιος σε μια συζήτηση που είχαμε το καλοκαίρι του 1991.

- Ο Σωκράτης Κρομμύδας στην Τασκένδη. Δίπλα του κάποιος συνεργάτης του με κιθάρα.

- Ο Σωκράτης Κρομμύδας.

- Αυστραλία, Ρίτμοντ, γύρω στο 1970, κέντρο "Λευκός Πύργος". Από αριστερά: Κεφάκης Νίκος (παλιός συνεργάτης του Ν. Γούναρη) κιθάρα, Δαμδανιώτης Δημήτριος μπουζούκι, Ανδριανόπουλος Βασίλης μπουζούκι και Ζώτος Ηλίας ακορντεόν.

- Γάμος στο Νεοχώρι γύρω στο 1960. Διακρίνονται: Τσίτρας Γιάννης βιολί, Αγρογιάννης Δημήτρης κλαρίνο και Ζώτος Γεώργιος λαουτοκιθάρα.

- Πανηγύρι στη Δαφνοσπηλιά Καρδίτσας γύρω στα 1960. Μία νάυλον ταπετσαρία πάνω στον πλίθινο τοίχο και λίγες καρέκλες αποτελούν το πάλκο. Διακρίνονται από αριστερά: Μακροστεργίος Στέργιος λαουτοκιθάρα, Κασσιανή τραγουδι - ντέφι, Θανάσης Ζέρβας κλαρίνο, Κρομμύδας Κώστας κιθάρα και Σισίκης Βάϊος ακορντεόν.

- Συγκρότημα από το Νεοχώρι σε περιοδεία στην Αμερική. Χριστούγεννα του 1984 στην πόλη Σάρνια δίπλα στο Τορόντο. Από αριστερά: Σωκράτης Κρομμύδας βιολί, Τζιακλής Απόστολος - από το Πετρωτό Καρδίτσας - κλαρίνο, Ποζιός Ευάγγελος - από τα Κουμπαργιανά Καρδίτσας - τραγουδι και Κρομμύδας Κώστας κιθάρα.

- Φωτογραφία της πρώτης δεκαετίας του 1900. Κάτω αριστερά ο Γιάννης Ζώτος βιολί (πιθανόν δίπλα του ο Νικόλαος Ζώτος με το κλαρίνο), μπροστά ένα παιδάκι με ντέφι. Άγνωστο αν η φωτογραφία τραβήχτηκε στην περιοχή της Κρυσταλοπηγής ή του Νεοχωρίου.

- Ευθύμιον Αγίου Παντελεήμονος 27.7.1963. Από αριστερά: Ζώτος Σωτήρης βιολί, Ζώτος Γιώργος λαγούτο και Νικολάου Ηλίας -από Μούχα- βιολί.

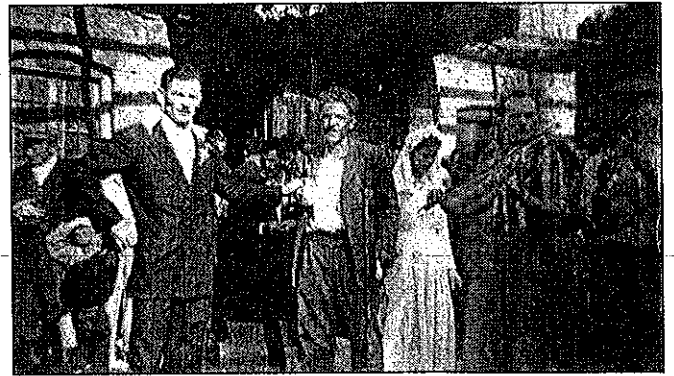
- Καρδίτσα, δεκαετία του 1980. Ο Κώστας Ζώτος δεξιά με τη λαουτοκιθάρα, αριστερά ο Ηλίας Τσιόκας κλαρίνο.

- Γάμος στο Νεοχώρι γύρω στο 1960. Από αριστερά: Ζώτος Σωτήρης βιολί, Ζώτος Κώστας λαουτοκιθάρα και Σταύρου Παναγιώτης κλαρίνο.

- Κοζάνη 20.3.1965. Από αριστερά Τσιόκας Ζήσης κλαρίνο, Ντίνος Κωνσταντίνος λαούτο, άγνωστος με κορνέτα και Ζώτος Ηλίας βιολί.

- Γάμος στο Νεοχώρι γύρω στο 1955, από δεξιά: Αγρογιάννης Δημήτριος κλαρίνο, Κρομμύδας Στέλιος βιολί. Ο Γιώργος Ζώτος έχει αφήσει το λαούτο και κρατάει τον γαμπρό του Γιάννη Καρακώστα να χορεύει.

Πολλές φορές, τα καλοκαίρια, ερχόταν κι έπαιζε στην περιοχή Νεοχωρίου σε πανηγύρια. Σταμάτησε να παίζει επαγγελματικά γύρω στο 1988. Πέθανε τον Μάιο του 1993.

Ο Σωκράτης Κρομμύδας ήταν από τους αξιολογότερους μουσικούς, όχι μόνο της περιοχής Νεοχωρίου αλλά και ολόκληρου του νομού Καρδίτσας.

Στην Αθήνα κυκλοφόρησε, το 1983, έναν δίσκο L.P. με τίτλο "ΜΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑ ΣΤΟΝ ΑΡΓΑΛΕΙΟ" (INTERSOUND - SIN. 2090). Παίζει ο ίδιος βιολί και τον συνοδεύει το συγκρότημά του. Τραγουδά ο Θανάσης Ντόβος. Κλαρίνο παίζει ο Βαγγέλης Σταμούλης.

Ο Σίμων Καράς, αναγνωρίζοντας την αξία του, τον κάλεσε να λάβει μέρος στις ηχογραφήσεις που πραγματοποιούσε για λογαριασμό του "Συλλόγου προς διάδοσιν της εθνικής μουσικής". Έτσι στον δίσκο L.P. με τίτλο "ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ (μέρος 2ον)" (S.D.N.M. 121), που κυκλοφόρησε το 1979, ο Σωκράτης Κρομμύδας συμμετέχει παίζοντας βιολί σε τέσσερα τραγούδια.

Δ. Άλλοι οργανοπαίχτες περιοχής Νεοχωρίου

Όπως είπαμε και προηγουμένως, υπήρχαν στην περιοχή και άλλοι οργανοπαίχτες, που δεν ήταν μέλη των δύο μεγάλων οικογενειών. Τους παραθέτουμε κατ' αλφαβητική σειρά:

Αγρογιάννης Δημήτριος του Λαζάρου. Γεννήθηκε στο Νεοχώρι το 1903, όπου και πέθανε το 1990. Έπαιζε κλαρίνο. Γυναίκα του ήταν η Ευφροσύνη Ζώτου, κόρη του Γιάννη Ζώτου, αδελφή του Γιώργου και του Σωτήρη Ζώτου.

Αποστολακούλης Ηλίας του Βασιλείου. Γεννήθηκε το 1936 στην Φυλακτική. Παίζει βιολί. Έχει εγκατασταθεί στην Καρδίτσα.

Αποστολακούλης Στέφανος του Βασιλείου. Γεννήθηκε το 1949. Τραγουδαι και παίζει κιθάρα. Ζει στην Καρδίτσα.

Αργυρίου Ευάγγελος του Νικολάου. Γεννήθηκε το 1933 στα Βραγγιανά Ευρυτανίας. Έπαιζε για ένα διάστημα κλαρίνο. Εγκαταστάθηκε στο Νεοχώρι.

- Αποκριές στην Μητρόπολη Καρδίτσας, στις 8.3.1954. Από αριστερά: Προκόπης Αντωνίου καταστηματούχης, Ζώτος Σωτήρης βιολί, Αγρογιάννης Δημήτριος κλαρίνο και Γέροντας Αγαθοκλής λαγούτο.

- Πανηγύρι στον Άγιο Κωνσταντίνο Φθιώτιδος την περίοδο 1970-1975. Από αριστερά διακρίνονται: Τσιάκας Νικόλαος κλαρίνο, Κρομμύδας Κώστας κιθάρα, δύο τραγουδίστριες με ντέφια, Ζώτος Γιάννης (πίσω) βιολί και Λευτέρης (αγνώστου επώνυμου) μπουζούκι.

- Πανηγύρι στον Άγιο Παντελεήμονα Νευρόπολης το 1938. Μπροστά χορεύει ο Κρανιάς Κωσταντής και δίπλα η γυναίκα του, τρίτος ο γιός τους που ήρθε από την Αμερική και ακολουθούν άλλοι συγγενείς. Μπροστά στο κέντρο διακρίνονται "τα όργανα".

- Λεπτομέρεια με του οργανοπαίχτες της προηγουμένης φωτογραφίας. Η κομπανία είναι από την Καρδίτσα. Διακρίνονται από αριστερά: Μαντέλας Γιώργος βιολί, Καλαμπόκας Νίκος κλαρίνο και Βαλαχάς Σταύρος λαγούτο.

Έφυγε όμως στην Αθήνα και σταμάτησε να παίζει. **Κρικέλης Κωνσταντίνος** του Στεφάνου. Γεννήθηκε το 1944 στο Κρουονέρι. Παίζει βιολί. Ζει σήμερα στο Κρουονέρι.

Σταύρου Παναγιώτης του Χρήστου. Γεννήθηκε το 1934 στο Νεοχώρι και έπαιζε κλαρίνο. Ζει σήμερα συνταξιούχος στο Νεοχώρι.

Τσίτρας Γιάννης του Αντωνίου. Γεννήθηκε το 1926 στο Νεοχώρι. Έπαιζε βιολί. Έχει σταματήσει να παίζει. Ζει στο Νεοχώρι. Ο γιός του Αντώνης (γεν. 1953) παίζει επαγγελματικά κιθάρα σε δημοτικές ορχήστρες.

Ε. Επίλογος

Όλοι οι παλποί μουσικοί της περιοχής Νεοχωρίου ήταν αυτοδίδακτοι. Επειδή ζούσαν μακριά απ' την Αθήνα, δεν είχαν ευκαιρίες να αφήσουν δείγματα της μουσικής τους ηχογραφημένα σε δίσκους (εκτός της περίπτωσης του Σωκράτη Κρομμύδα). Πιθανότατα γιατί δεν τους το ζήτησε κανένας.

Μια καλή προσπάθεια καταγραφής του παιξίματος των νεοτέρων μουσικών της περιοχής έγινε το 1993, με την ηχογράφηση του δίσκου "ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΕΥΡΟΠΟΛΗΣ". Είναι παραγωγή της Δ.Ε.Τ.Α. Καρδίτσας. Περιέχει τραγούδια της περιοχής και παίζουν οι μουσικοί: Αποστολακούλης Στέφανος, Αποστολακούλης Ηλίας, Ζώτος Γιάννης, Ζώτος Κώστας, Κρομμύδας Κώστας, Γκάσος Θωμάς και Μιαρίτης Νίκος.

- Ευχαριστούμε όλους που μας έδωσαν πληροφορίες και φωτογραφίες και συνέβαλαν με τον τρόπο τους στην πληρέστερη συγγραφή του παραπάνω αφιερώματος.